

**ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ
ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ЧЕРЕЗ ПЕРСОНАЛЬНИЙ ТА МІЖБІБЛІОТЕЧНИЙ
АБОНЕМЕНТИ**

У статті проаналізовано діяльність персонального та міжбібліотечного абонементів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського впродовж 2005–2009 рр., склад користувачів, стан забезпечення їхніх інформаційних потреб, досліджено їхні персональні та сукупні запити.

Ключові слова: Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, інформаційні ресурси, інформаційне забезпечення, електронні ресурси, персональний і міжбібліотечний абонементи.

У сучасних умовах ефективність роботи наукової бібліотеки визначається повнотою та якістю інформації, доступної для різних категорій користувачів. Важливе місце в системі обслуговування користувачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського посідає персональний і міжбібліотечний абонементи (МБА), які є складовою відділу науково-документного забезпечення. Діяльність цих підрозділів у контексті мети і завдань установи щодо задоволення інформаційних потреб науковців НАПН України та інших категорій користувачів розвивається завдяки вивченню наукових розробок із цього питання та практичного досвіду роботи персонального і міжбібліотечного абонементів у вітчизняних наукових книгозбірнях.

Мета статті – аналіз задоволення інформаційних потреб користувачів через персональний та міжбібліотечний абонементи в контексті системи обслуговування Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського; визначення шляхів розвитку цих підрозділів з огляду на потреби сучасної освіти України.

Питання роботи персонального та МБА на сучасному етапі висвітлено в публікаціях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: Т. Букшиної [2], І. Красильникової [3], В. Немошкаленко [5], Т. Павлуши [6], В. Пашкової [7], П. Рогової [9, 10], С. Шепіної [11], С. Чачко [12], В. Чупріної [13] та інших, які зазначають, що МБА та персональний абонемент – це комплекс форм бібліотечного обслуговування віддалених колективних користувачів, що ґрунтується на взаємному використанні фондів бібліотек шляхом надання оригіналів і копій документів (або їх фрагментів) за запитом в будь-якій формі й на будь-якому носії для тимчасового користування.

Головною метою і завданням сектору персонального абонементу та МБА ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського є цілеспрямоване повноцінне інформаційне забезпечення фахових потреб освітян первинними і вторинними документами як у традиційній, так і в електронній формі, надання доступу науковцям, науково-педагогічним та освітянським організаціям і установам суміжних галузей, що потребують використання педагогічної, психологічної і навчально-методичної літератури.

Для організації чіткого технологічного процесу роботи персонального і міжбібліотечного абонементу у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розроблено основні регламентуючі документи, а саме: «Положення про сектор МБА ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського», «Правила користування МБА у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського для колективних абонементів Києва і Київської області», «Правила користування персональним абонементом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського», «Електронна доставка документів».

Персональний і міжбібліотечний абонемент у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського започатковано в 2001 р. Ця форма обслуговування набула значного розвитку та користується попитом у читачів. Упродовж 2005–2009 рр. у бібліотеці формувалася нова категорія користувачів – споживачі інтернет-ресурсів, тому виникла необхідність вивчати їхні інформаційні запити щодо забезпечення різними видами ресурсів (традиційні, електронні та інтернет-ресурси).

Формуються інформаційні потреби користувачів персонального абонементу за рахунок основних факторів.

На перше місце варто поставити потребу в інформації для участі в наукових дослідженнях, розробленні науково-дослідних тем, підготовці доповідей та повідомлень до науково-практичних конференцій; написання дисертаційної роботи.

На другому місці – потреба в інформації для викладацької діяльності. Для повнішого розкриття фонду, а також із метою максимального й оперативного задоволення інформаційних потреб користувачів персонального і міжбібліотечного абонементів у бібліотеці велика увага приділяється різним формам традиційно-бібліотечного обслуговування, серед яких: організація книжкових виставок (нових надходжень, тематичних), обслуговування в режимі ВРІ, проведення Тижнів інформації стаціонарних і виїзних, днів фахівця, проведення бібліографічних оглядів тощо.

Планово-систематична робота працівників у цих напрямках із кожним роком збільшує показники бібліотечного та інформаційного обслуговування користувачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та поглиблює якість їх обслуговування.

Так, якщо у 2005 р. кількість користувачів персонального абонементу становила 268 осіб, то на кінець грудня 2009 р. їх налічувалось 1453 особи (табл. 1), а на кінець 2010 р. – 1734.

Таблиця 1

Основні категорії користувачів персонального абонементу у 2005–2009 рр.

	2005		2006		2007		2008		2009	
	<i>К-ть</i>	%	<i>К-ть</i>	%	<i>К-ть</i>	%	<i>К-ть</i>	%	<i>К-ть</i>	%
Науковці НАПН України	149	55,6	156	54,7	166	55,3	174	58	176	58,6
Професорсько-викладацький склад ВНЗ м. Києва	20	7,4	32	11,2	38	12,6	43	14,3	40	13,3
Аспіранти	28	10,4	25	8,7	21	0,7	24	8,0	17	5,6
Представники влади	9	3,1	6	2,1	4	1,3	2	0,06	1	0,03
Бібліотечні працівники освітянських книгозбірень	40	14,9	44	15,4	49	16,3	32	10,6	47	15,6
Інші	22	8,2	22	8,2	22	8,2	25	8,3	19	6,3
Усього:	1453	268	285		300		300		300	

Зокрема, збільшилась кількість науковців НАПН України на 151 особу, серед яких професорсько-викладацький склад збільшився на 20, але при цьому зменшилась кількість аспірантів – на 11. Причиною спаду цієї категорії користувачів ми вважаємо зменшення загальної кількості аспірантів по НАПН України.

Показник щорічної видачі документів протягом 2005–2009 рр. становив 24 174 документів: із них книг видано 17480, періодичних видань 6694 примірників. Упродовж п'яти років підвищений попит серед користувачів персонального абонементу мала література з питань педагогіки – 8481 примірник; суспільно-політична – 3420; мовознавство і літературознавство – 1955; психологія – 1531; прикладні науки – 605; природознавчі – 573; мистецтво і спорт – 311; художня література – 486; дитяча література – 118 примірників. За типами було видано: наукової – 8440; навчальної – 4149; інформаційно-бібліографічної – 107; довідкової – 223; іншої – 4581.

Необхідно зазначити, що аспірантами доволі активно використовуються поточні журнальні видання, що видані за кордоном і, зокрема, у Російській Федерації. Із замовлених документів цією категорією користувачів 6 % становить російська періодика.

Значна увага працівниками сектору приділялася обслуговуванню фахівців інститутів системи НАПН України. Зокрема, у 2009 р. науковцям Інституту педагогіки НАПН України було видано через персональний абонемент 1457 прим. книг і журналів, фахівцям Інституту спеціальної педагогіки НАПН України – 1249 прим. книг і журналів, а науковці Інституту проблем виховання НАПН України отримали 954 прим. книг і журналів.

На активізацію відвідування користувачами ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського вплинуло проведення нею Тижнів інформації, як стаціонар-

них, так і виїзних, зокрема, в Інституті педагогіки НАПН України та Інституті професійно-технічної освіти НАПН України.

Слід зазначити, що завдяки цим заходам у першому кварталі 2010 р. було видано через персональний абонемент 126 прим. документів.

З метою удосконалення якісного рівня обслуговування через МБА працівниками ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було вивчено і проаналізовано категорії користувачів за соціальними і професійними ознаками та визначено типо-видовий склад замовлених ними документів. За 2005–2009 рр. діяльності бібліотеки виявлено тенденцію збільшення кількості науковців, співробітників НАПН України, аспірантів та викладачів ВНЗ. Якщо у 2005 р. послугами МБА скористалися лише 17 наукових співробітників, то у 2009 р. – 70. Серед них: 15 наукових співробітників Президії НАПН України; 12 – Інституту педагогіки; 14 – Інституту педагогіки і професійної освіти; 19 – Інституту проблем виховання; 3 – Інституту засобів навчання, 7 – аспірантів. Для них у бібліотеках м. Києва було замовлено 1226 прим. книг.

З огляду на розвиток освіти в контексті Болонського процесу, характерною для ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського тенденцією є постійне зростання потреб користувачів у зарубіжній науковій інформації, присвяченій розвитку освіти у США, Англії, Швеції, Польщі. У зв'язку з цим користувачами персонального абонементу й МБА було отримано з Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 170 прим. документів з вищезгаданої теми.

До традиційних форм обслуговування через МБА додається й інноваційна – електронна доставка документів (ЕДД) – перспективний напрям діяльності для усіх бібліотек, упроваджений упродовж останніх років в НБУВ, НБ Білорусі, НПБУ [1; 7; 11]. У ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського проводиться підготовча робота щодо електронної доставки документів у 2011 році.

Електронна доставка документів безпосередньо пов'язана з вирішенням завдань щодо створення електронних каталогів та електронної бібліотеки як у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, так і у книгозбірнях мережі. Це дасть змогу перейти до другої моделі МБА/ЕДД, створити корпоративне електронне середовище і значно розширити сферу інформаційно-бібліотечних послуг. Отже, використання традиційних і впровадження електронних форм у роботі МБА створює умови для комфортнішого і якіснішого обслуговування користувачів. Удосконалення роботи МБА – процес безперервний і досить складний.

Саме тому сектор ставить перед собою завдання послідовно запроваджувати новітні технології з метою забезпечення швидшого доступу до інформації та пошуку її в електронних і зведених каталогах через Інтернет, сканування та електронну доставку документів користувачам ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Відносно повне задоволення запитів користувачів неможливе без використання зарубіжних інформаційних ресурсів. Тож

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського прагне до розширення співробітництва на взаємовигідній основі із зарубіжними бібліотеками і службами доставки.

Література

1. *Березкина, Н. Ю.* Проблемы информационного обеспечения науки в Республике Беларусь / Н. Ю. Березкина // Вест. Библ. Ассамблеи Евразии. – 2002. – № 2. – С. 48–50.
2. *Букшина, Т.* Інформаційна діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України для задоволення потреб освітян / Т. Букшина // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2004. – Вип. 12. – С. 155–163.
3. *Красильникова, І.* Проблеми МБА при використанні комп'ютерних технологій / І. Красильникова // Бібл. вісн. – 2000. – № 5. – С. 8–11.
4. *Корюненко, М.* В гостях у майстрів бібліотечної справи. Освітнянська книгозбірня імені Василя Сухомлинського, яка святкує своє десятиріччя, відчиняє двері і для студента, і для знаного науковця / М. Корюненко, Д. Шулікін // Освіта України. – 2010. – 12 лют. (№ 12). – С. 4–5. – (Круглий стіл).
5. *Немошкаленко, В.* Інформаційне забезпечення української науки / В. Немошкаленко // Бібл. вісн. – 2001. – № 1. – С. 6–8.
6. *Павлуша, Т. П.* Задоволення читацьких вимог на бібліотечні видання інформаційної діяльності книгозбірні / Т. П. Павлуша // Бібліотека. Наука. Культура. Інформація : наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 1998. – Вип. 1. – С. 196–207.
7. *Пашкова, В.* Міжбібліотечний абонемент: досвід США та Канади / В. Пашкова // Бібл. планета. – 2000. – № 2. – С. 20.
8. *Полякова, І. А.* Библиотеки Украины на пути создания деловой и коммерческой информации / И. А. Полякова // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : материалы конф. / 5-я Юбилейная Междунар. конф. «Крым-98». – Судак, 1998. – Т. 1. – С. 318–321.
9. *Рогова, П. І.* Інформаційні потреби в ресурсах психолого-педагогічної тематики як об'єкт наукового дослідження / П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 141–149.
10. *Рогова, П. І.* Мріємо перетворити бібліотеку на модерний всеукраїнський науково-інформаційний, освітній та культурний центр : [Бесіда з директором ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського Павлою Іванівною Роговою / записала Лідія Раніна] // Пед. газ. – 2009. – Груд. (№ 12). – С. 4.
11. *Шепина, С. А.* Внедрение новых технологий в обслуживании читателей : проблемы и преимущества / С. А. Шепина // Науч. и техн. б-ки. – 2000. – № 2. – С. 75–80.
12. *Чачко, А. С.* В інтересах користувачів ми маємо очолити пошукову роботу в Інтернеті / А. С. Чачко // Бібл. планета. – 1999. – № 3. – С. 21–23.
13. *Чупріна, В.* МБА і служба доставки документів / В. Чупріна // Бібл. вісн. – 2002. – № 1. – С. 31–32.